

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TIL O'RGANISH: IMKONIYAT VA XAVFLAR

Xolmo`minova Sarvinoz Akbar qizi

O`zDJTU Sharq filologiyasi fakulteti FARAB-2319 guruh talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashtirish davrida kundan kunga rivojlanib borayotgan sun'iy intellekt asosida til o'rganish hamda uning imkoniyat va xavflari tahlil qilinadi. Texnologiyalar rivojlangan bu asrda insonlar o'zlarining moddiy ehtiyojlarini qondirish uchun turli xil yangiliklarga qo'l urishni boshlashdi. Bu narsa esa insoniyat turmush tarziga va, albatta, jamiyatga katta ta'sir ko'rsatdi. Natijada, turli xil aloqa almashinuvlari, jamiyat muhit, ijtimoiy-iqtisodiy munosabat va insonlar fikrlashi tubdan yangicha tus oldi. Davrning shiddatli ta'siri juda ko'p narsalarda ayon bo'lyapti, aslida. Lekin vaqt o'tgani bilan jamiyat va dunyo uchun eng kerakli narsa „Bilim“ bo'lib qolaveradi. Aynan mana shu yo'lda ilm olishni osonlashtirish va yanada samarali qilish uchun sun'iy intellekt vositalaridan to'g'ri foydalanmog'imiz darkor.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, til o'rganish, globallashtirish, texnologiyalar, ta'lim samaradorligi, innovatsiyalar, ijtimoiy o'zgarishlar, bilim, sun'iy intellekt vositalari

Аннотация. В данной статье анализируются возможности и риски изучения языков на основе искусственного интеллекта, который стремительно развивается в условиях глобализации. В современную эпоху технологического прогресса люди начали активно внедрять различные инновации для удовлетворения своих материальных потребностей. Это, в свою очередь, оказало значительное влияние на образ жизни человечества и общества в целом. В результате процессы коммуникации, социальная среда, социально-экономические отношения и мышление людей претерпели коренные изменения. Стремительное влияние времени проявляется во многих аспектах жизни.

Ключевые слова: искусственный интеллект, изучение языков, глобализация, технологии, эффективность образования, инновации, социальные изменения, знания, инструменты искусственного интеллекта

Abstract. This article analyzes the opportunities and risks of language learning based on artificial intelligence, which is rapidly developing in the era of globalization. In this age of advanced technologies, people have begun to adopt various innovations to meet their material needs. This has significantly influenced human lifestyles and society as a whole. As a result, communication processes, the social environment, socio-economic relations, and human thinking have undergone fundamental changes. The rapid impact of the modern era is evident in many aspects of life.

Keywords: artificial intelligence, language learning, globalization, technologies, educational effectiveness, innovations, social changes, knowledge, artificial intelligence tools

Kirish. Zamonaviy dunyoda texnologiya rivojlanishi tezlashgani sari inson hayotining turli jabhalarida sun'iy intellekt (SI) katta o'rin egallay boshladi. Bugungi kunda SI nafaqat ilmiy-fantastik filmlarning mavzusi, balki real hayotimizning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Sun'iy intellekt tibbiyot, sanoat, ta'lim, moliya va, hatto, san'at sohalarida ham keng qo'llanilmoqda. Sun'iy intellekt (Artificial Intelligence, AI) bu – kompyuter tizimlariga inson aqliy faoliyatiga xos bo'lgan funksiyalarni bajarish imkonini beruvchi texnologiyalar majmuasi. U inson tomonidan bajariladigan ba'zi

vazifalarni avtomatlashtirish va yanada samarali bajarishga yordam beradi. Oddiy qilib aytganda, sun'iy intellekt inson miyasi qanday ishlashini o'rganib, shu jarayonlarni dasturiy ta'minot va algoritmlar orqali taqlid qiladi. U muammolarni hal qilish, mantiqiy fikrlash, o'rganish va tajriba asosida o'zini takomillashtirish kabi qobiliyatlarga ega.

Asosiy qism. Sun'iy intellekt rivojlangani sayin uning ta'lim sohasiga kirib borishi ham tezlashdi. Hozirgi kunda deyarli barcha ta'lim sohalarida sun'iy intellektdan keng qamrovda foydalaniladi. Lekin shu naqtada savol tug'ilishi tabiiy, ya'ni : sun'iy intellektdan foydalanish yoshlarga hususan maktab va oliy ta'lim sohalaridagi o'quvchi va talabalarga qanday imkoniyatlar yaratadi va buning evaziga ilm oluvchilar nimalarni yo'qotishadi?

Bugungi kunda sun'iy intellekt texnologiyalari bilan jihozlangan raqamli qurilmalar ancha rivojlangan bo'lib, ular oddiy mashinalar emas, balki ijtimoiy muloqot qila oluvchi mavjudotlarga o'xshash xatti-harakatlar ko'rsatadi (Williams va boshq., 2019). Ji (2022) tomonidan 2015–2021 yillarda chop etilgan 24 ta tadqiqotning sharhida shu aytiladi: suhbatlashuvchi sun'iy intellekt (conversational AI) resurs ta'minotchisi, baholovchi (masalan, o'quvchilarning til qobiliyatini aniqlash), ehtiyojlarni tahlil qiluvchi (masalan, o'quvchilarning maxsus ehtiyojlariga mos darslar tayyorlash), suhbatdosh va fikr-mulohaza beruvchi sifatida xizmat qilishi mumkin. U til sinflarida inson o'qituvchilar bilan hamkorlik qilishi, masalan, darsdan oldingi rejalashtirish va tayyorgarlik bosqichlarida diagnostik ma'lumotlar taqdim etib, o'qituvchilarning qaror qabul qilish jarayonini qo'llab-quvvatlashi mumkin (Jeon, 2021). Zhai va Wibowo (2023) 2013–2022 yillarda chop etilgan 28 ta tadqiqotni, faqat AI dialog tizimlariga e'tibor qaratgan holda tahlil qildilar. Ular shuni aniqladiki, AI dialog tizimlari ingliz tilini xorijiy til sifatida o'rganayotgan universitet talabalari orasida o'zaro muloqot ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi. Bunga o'quvchilarga kerakli ma'lumotni topishda yordam berish, darhol fikr-mulohaza taqdim etish va talabalarning savollariga javob berish kiradi.

2020–2022 yillarda COVID-19 pandemiyasi davrida masofaviy ta'limga o'tish til o'qituvchilari orasida ilgari kuzatilmagan texnologik rivojlanishni tezlashtirdi. Ko'pchilik pedagoglar yuzma-yuz darslarga qaytgandan keyin ham raqamli vositalardan foydalanishni davom ettirdilar. Sun'iy intellektning (AI) til o'qitishdagi qo'llanilishi ko'pincha alohida til ko'nikmalariga qaratilgan. Bu tadqiqot ushbu bo'shliqni to'ldirish maqsadida bir nechta darajali meta-tahlil yondashuvini qo'llaydi va AI samaradorligini turli til ko'nikmalari (o'qish, yozish, gapirish, tinglash va lug'at) va kontekstual omillar (ta'lim darajasi, o'qitish rejimi, vosita turi va boshqalar) bo'yicha tahlil qiladi, ayniqsa ingliz tilini xorijiy til sifatida (EFL) o'rgatish sharoitida. Konstruktivist (Piaget, 1972), moslashuvchan o'rganish (Zhang & Dong, 2024) va kognitiv yuklama nazariyalariga (Sweller, 1988) asoslangan ushbu tadqiqot 2022 yildan keyin AI kengroq qo'llanila boshlagandan so'ng chop etilgan 46 ta empirik tadqiqotdagi 117 ta effekt o'lchovini tahlil qiladi. Tadqiqot quyidagi savollarga javob beradi: AI ingliz tilini xorijiy til sifatida o'qitishda samarali vosita hisoblanadimi? AI samaradorligi turli sharoitlarda, masalan, AI vositasining turi, geografik hudud, sinf darajasi, tadqiqot davomiyligi va o'qitish rejimi kabi omillarga qarab farqlanadimi?

Xulosa. Xulosa qilib aytganda sun'iy intellekt rivojlanishi talaba va o'quvchilar uchun til o'rganishda ko'plab imkoniyatlar va yengilliklar taqdim etadi, lekin shu bilan birgalikda o'quvchilar sun'iy intellektdan notog'ri foydalanish orqali ko'plab muammolarga duch kelishlari mumkin. Biologik jihatdan sun'iy intellektga bog'lanib

qolish miyya faoliyatining sekinlashuvi va xotiraning pasayishiga olib borishi mumkin. Bu kasalliklar esa til o'rganuvchi uchun haqiqiy fojea bo'lishi mumkin. Umuman olganda har qanday texnologiyalar singari sun'iy intellekt ham o'zining foydali va xavfli tomonlariga ega undan qanday foydalanish esa insonning o'ziga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ahn, J., & Chi, Y. (2023). Digital transformation in language education: Teacher adaptation to technology.
2. Dator, J. (2001). The rights of robots: Introduction.
3. Dator, J. (2009). Four futures.
4. Hwang, G. J., Xie, H., Wah, B. W., & Gašević, D. (2020). Vision, challenges, roles and research issues of artificial intelligence in education. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 1, 100001.
5. Inayatullah, S. (2001). Questioning the future: Methods and tools for organizational and societal transformation.
6. Jeon, J. (2021). Artificial intelligence in language education: Applications and implications.
7. Ji, X. (2022). A review of conversational AI in language learning (2015–2021).
8. McNally, D., & Inayatullah, S. (1988). The futures of futures studies.
9. Piaget, J. (1972). *The psychology of the child*.
10. Song, X., & Song, Y. (2024). The impact of AI tools on writing skills in blended EFL classrooms.
11. Su, J., Yang, W., et al. (2023). Roles of artificial intelligence in education.
12. Sweller, J. (1988). Cognitive load during problem solving: Effects on learning. *Cognitive Science*, 12(2), 257–285.
13. Toffler, A. (1970). *Future shock*.
14. Toffler, A. (1980). *The third wave*.
15. Williams, R., et al. (2019). Social interaction capabilities of AI systems.
16. Wurah, A. (2017). Ethical implications of artificial intelligence and robotics.
17. Zawacki-Richter, O., Marin, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 39.
18. Zhai, X., & Wibowo, S. (2023). AI dialogue systems in EFL learning: A systematic review.
19. Zhang, L., & Dong, Y. (2024). Adaptive learning systems in AI-supported education.